

הנביא ירמיהו אמר קינה זו כשראה את ירושלים בחורבנה: ¹ (א) **איכה ישבה בדד העיר רבתי עם** כיצד העיר שהייתה רגילה שהיה בה עם רב יושבת עכשיו בודדה ללא תושביה, ² **היתה כאלמנה העיר ירושלים** הייתה דומה לאישה אלמנה, כשם שאלמנה היא אישה ללא בעל, כך העיר ירושלים הייתה ללא תושביה (חז"ל אמרו שאין הכוונה לאלמנה ממש, היות ועם ישראל עתיד לחזור לירושלים), ³ **רבתי בגוים העיר ירושלים שהייתה חשובה בעיני הגויים**, ⁴ **שרתי במדינות העיר ירושלים שהייתה כמו שר** – העיר ירושלים שלטה על האומות האחרות, ⁵ **היתה למם** (העיר ירושלים שהייתה חשובה ושלטה על ארצות אחרות) הפכה למעלת מס לארצות אחרות. במקום שירושלים תשלוט על ארצות אחרות, המצב התהפך והיא עברה להעלות מיסים לארצות אחרות: ⁶ (ב) **בכו תבכה בלילה העיר ירושלים תבכה בלילה**, ⁷ **ודמעתה על לחיה מרוב**

¹ **רש"י** וכתב שזוהי המגילה שיהויקים שרף (כמובא בירמיהו לו, ב) והיו בה שלושה פרקים שהיו בנויים על סדר הא"ב. לאחר מכן הוסיף ירמיהו פרק נוסף שמבוסס על סדר הא"ב כשכל סדרה של שלושה פסוקים פתחה באותה האות (לעומת פרקים א-ג שרק פסוק אחד פתח באותה האות). על פי זה כתבנו בביאור בכמה מקומות שהנביא אומר או שהנביא מדמה, על אף היותה של המגילה נכללת בין הכתובים, היות והדברים נכתבו יל ידי הנביא ירמיהו. עיין אוצר מפרשי התנ"ך על ספר יהושע, שם הסברנו את הבדל בין נביאים לכתובים. **אבן עזרא**: מגילת איכה איננה המגילה ששרף יהויקים, היו וחסרים בה נברי הנבואות שה' אמר לירמיהו. **תרגום**: כותב שירמיהו היה גם כהן גדול. אולם, תוספות במסכת יומא, _____ מנה את רשימת הכהנים הגדולים ששימשו בבית המקדש הראשון ולא השכיר את ירמיהו כאחד מהם.

² **רש"י** וכתב שבמילה "רבתי" יש אות י' מיותר. **פלגי מים**: האות י' הנוספת משייכת את העיר ירושלים אל ה', ה' אמר שהוא האציל מכבודו רק לישראל.

ראשון לציון (אוה"ח הקדוש): מדוע הנביא לא אמר בתחילה את כל מעלותיה של ירושלים ולאחר מכן את מצבה העגום או הפוך (למשל לפתוח בעיר רבתי עם ורבתי בגוים ורק לאחר מכן לקונן על מצבה של העיר היום)? מדוע הנביא ערבב את מצבה הנוכחי של ירושלים עם גדולתה? ענה על כך שהדבר נועד לחזק את הקינה ושבאופן זה הנביא גרם לבני ישראל לקונן יותר. **פלגי מים**: ענה על שאלתו של הראשון לציון שהנביא רצה להדגיש שמצבה של ירושלים חמור משתי בחינות: מעצם המציאות העכשווית שהיא עגומה יותר מהמציאות המקובלת אצל העמים האחרים, ומהבחינה השנייה שביחס למה שהייתה ירושלים לפני החורבן. "איכה ישבה בדד" – מצבה של ירושלים עגום ביחס למה שמקובל בכל העולם, היות ולא הייתה מציאות באף מקום שחמישים ושתיים שנה הארץ הייתה חרבה עד שלא עבר בה אפילו ציפור. לאחר מכן הזכיר הנביא את מצבה של העיר לפני החורבן כדי לרמז שבהשוואה למה שהיה לפני כן – מצבה של ירושלים חמור. לאחר מכן עבר הנביא לכתוב שהעיר כאלמנה – מציאות שאין כמותה בכל העולם, ולאחר מכן חוזר הנביא ומדגיש שהצרה חומר יותר משום שירושלים הייתה פעם מכובדת "רבתי בגוים". בסוף חותם הנביא עם היותה של העיר ירושלים למס, מציאות שקיימת גם בערים ובארצות אחרות, אך בהשוואה למצבה של ירושלים לפני החורבן, זו מציאות קשה. הנביא מקונן על שלושה דברים: א. על ירושלים שנשארה בודדה מיושביה. ב. על ישראל שנשארה כאלמנה ללא רוח הקודש. ג. על ארץ ישראל שהחלה להעלות מס. **תרגום**: כיצד הפכה ירושלים ותושביה למציאות דומה לגירוש אדם וחיה מגן עדן? גם ה' הספיד את ירושלים ושאל איכה הדבר נעשה ומידת הדין ענתה שזה בגלל החטאים שהיו בה, ולכן תשב בודדה כמצורעת.

ראשון לציון: לאחר סילוק השכינה הייתה העיר ירושלים דומה למצורעת ולאישה אלמנה שבניה הלכו מתוכה. פירוש נוסף שכתב הוא שהנביא בהתחלה שאל כיצד העיר ירושלים הפכה לבודדת, ועמה על כך שהייתה כאלמנה, שה' הסתלק מתוכה, גרם לכך. פירוש שלישי שכתב שהנביא מקונן על כל הצרות שעברו על העיר ירושלים. בתחילת דבריו קונן הנביא על היותה של העיר בודדה, כלומר: שהייתה הסתלקות שכינה, דבר שאירע בחורבן בית המקדש הראשון. לאחר מכן עבר הנביא לקונן על חורבן בית המקדש השני ואמר שהעיר הייתה כאלמנה, כלומר: תושביה סולקו, ולא רק לשבעים שנה (בניגוד לחורבן בית המקדש הראשון).

³ **רש"י**.

⁴ **אבן עזרא** וכתב שהאות י' בפסוק זה איננה מיותרת כמו בצלע הפסוק הקודמת, אלא כך מופיע בכתוב דרך חשיבות.

⁵ **תרגום**.

⁶ **אבן עזרא** וכתב שהקמץ מתחת לאות ל' באה במקום ה' משום שהיה צריך להיות כתוב להמס.

⁷ **רש"י** והביא שלש סיבות לכך שהבכי היה בלילה: א. המקדש נשרף בלילה. ב. הכוונה ללילה שבו בכו המרגלים בלילה תשעה באב. ג. כל השומע בכי בלילה מצטרף אליו. כמו כן כתב על הכפילות "בכו תבכה", שהבכי הכפול הוא על שני המקדשים שנחרבו. **אבן עזרא**: בכו עם האות ו' במקום האות ה' משום שאותיות אהו"י מתחלפות. **ראשון לציון**: הבכי היה גם בתקופה שלפני החורבן משום שגם אז היו צרות רבות שפקדו אותה. את הפסוק הסביר בשני אופנים: ירושלים בוכה בדמעות גם ביום וגם בלילה (ולכן הכפילות), ואינה בוכה

בכי, הדמעות היו תמיד על לחיה של ירושלים, ⁸ **אֵין לָהּ מִנְחָם מִכָּל אֲהֻבֶיהָ** מכל האוהבים שלה – אין אפילו אוהב אחד שיכול לנחם אותה, ⁹ **כָּל רְעִיָּה בְּגָדוּ בָהּ הָיוּ לָהּ לְאִיבִים** כל אוהבי ירושלים בגדו בה והפכו להיות אויביה¹⁰: (ג) **גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי וּמְרֹב עֲבֹדָה מִמְלַכַת יְהוּדָה** בגלל עוני גדול שהיה בה ובגלל שהכשדים (הבבלים) העבידו אותה בעבודה קשה,¹¹ **הִיא יִשְׁבֶּה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ מִמְלַכַת יְהוּדָה** ישבה בין הגויים אליה היא הוגלתה, אך לא מצאה שם מנוחה,¹² **כָּל רִדְפֶיהָ** כל מי שניסה לרדוף אחרי יהודה, אפילו אם הוא היה חלש,¹³ **הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים** (כל מי שניסה לרדוף אחרי יהודה) השיג אותה במקום שעמדו בצדדים שני מצרים שמנעו את בריחתה. כל מי שרצה לרדוף אחרי ממלכת יהודה, הצליח לעשות זאת על ידי דחיקתה למקום שממנו לא ניתן לברוח¹⁴: (ד) **דִּרְכֵי צִיּוֹן אֲבָלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד הַדְּרָכִים** המובילות לציון אבלות ללא עולי רגלים שיעברו בה,¹⁵ **כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין** שערי העיר ירושלים שוממים – אין מי שייכנס לשערי העיר ירושלים,¹⁶ **כִּהְנִיחָה נְאֻנָּחִים** הכהנים נאנחים על שכבר לא מביאים להם את מתנות הכהונה לירושלים,¹⁷ **בְּתוֹלְתֶיהָ נוֹגָזֹת** הבתולות עצובות מאוד, כיוון שמעתה אינן יכולות לקיים את מנהגן לצאת בשם מחולות,¹⁸ **וְהִיא מֵרָ לָהּ** וגם מר לעיר ירושלים עצמה בגלל החורבן¹⁹: (ה) **הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ הַצּוֹרְרִים** של ירושלים היו מתמנים לראש על תושבי העיר, תושבי ירושלים נאלצו לעבוד את צורריהם,²⁰

רק בלילה כדי שיבואו לנחם אותה, שהרי אין מי שיבוא לנחם אותה. בפירושו השני כתב שהכוונה לבכי שהיה בגלות (והלילה מרמז על הגלות), ואין מי שינחם אותה, היות ויש שלושה קבוצות. הראשונה, "אוהביה", היא קבוצה של תלמידי חכמים שלא למדו מספיק. השנייה, "רעיה", היא קבוצה של המון העם שעוברים על מצוות ה' ללא ידיעה. השלישית "אויביה", היא קבוצה הכוללת את הרשעים, והנביא אומר שמכל הקבוצות הללו, לא היה מי שינחם את ירושלים. בפירוש נוסף כתב שהעיר מתלוננת על שממלכת יהודה שהייתה אוהבת את ירושלים, ואפילו היא לא ניסתה לנחם את העיר. **פלגי מים**: הפורענות שבאה על ירושלים הייתה תוצאה של חטא בכיית המרגלים בליל תשעה באב. אלא שהעונש ניתן למרות שעברו לילות רבים משום שהדמעה הייתה מצויה על לחיים של תושבי ירושלים וגם הם מאסו בארץ חמדה.

⁸ רש"י.

⁹ **ראשון לציון** בפירושו הראשון. **פלגי מים**: לא היה נביא אחד שהיה יכול לנחם את ירושלים – כולם ניבאו עליה נבואות פורענות.

¹⁰ **רש"י. פלגי מים**: אפילו המלאכים שבדרך כלל לימדו זכות על ירושלים (כמו המלאך מיכאל), הפך למקטרג על העיר.

¹¹ **רש"י. תרגום**: הנביא מתאר את סיבות הגלות. תושבי ממלכת יהודה היו מענים יתומים ואלמנות ומעבידים אותם קשה. **פלגי מים**: הכוונה לעינויים ולעבודה הקשה שהייתה לפני הגלות. **ראשון לציון**: הכוונה שבגלל שהיה עוני של תורה ומרוב עבודה זרה – נענשה יהודה בגלות. לו היה ביהודה רק חטא אחד מהשניים, לא הייתה גלות.

¹² רש"י.

¹³ **פלגי מים**.

¹⁴ **רש"י**. בשם המדרש כתב שהכוונה לימים שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב. **א"ע**: מיצר מלשון צורר, כלומר: היו הרבה שרדפו אחרי יהודה וכך הצליחו לתפוס אותה. **פלגי מים**: התפיסה הייתה כל כך קלה, כאילו שבכל פעם יהודה נכנסה אל תוך המצרים. **ראשון לציון**: למרות שיהודה בצרה ובצער, עדיין לא נמנעו אויביה מלהציק לה. בפירושו השני כתב שהכוונה שתושבי ממלכת יהודה לא התפללו או ביקשו למנוע את צרת ירושלים, וזו כוונת הנביא באומרו "רעיה בגדו בה".

¹⁵ **רש"י. תרגום**: הכוונה שגם כאשר בית המקדש היה קיים, נמנעו בני ישראל מלעלות לירושלים בשלושת הרגלים. **אבן עזרא**: בית המקדש עצמו נקרא "מועד", משום שבני ישראל היו נועדים שם.

¹⁶ על פי **פלגי מים** אלא שהוא פירש כמו שהתרגום פירש שמדובר על התקופה שקדמה לגלות, ועונש הגלות ניתן על שבני ישראל לא עלו לרגל.

¹⁷ **אבן עזרא. פלגי מים**: האנחה של הכהנים הייתה על מיעוט הקדושה.

¹⁸ **אבן עזרא. פלגי מים**: הבתולות הוא כינוי אל המון העם. כאשר יש אנשים רבים יותר, הקדושה מתרבה, ומאחר ותושבי העיר גלו, הסתלקה הקדושה.

¹⁹ **תרגום. פלגי מים**: גם העיר עצמה מררה על ביטול הקדושה בעיר.

²⁰ **תרגום**.

אִיבִיָּהּ שָׁלוֹ וְהַאֲוִיבִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם יֵשְׁבוּ בְשִׁלּוּוֹה (לְעוֹמַת תּוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁהִיוּ בְצָרָה גְדוֹלָה),²¹ כִּי יִקְוֶה הַגָּזָה
עַל רֶב פְּשָׁעֶיהָ (יְרוּשָׁלַיִם נַחֲרָבָה) מִשּׁוֹם שֶׁהִי גָרַם לְיְרוּשָׁלַיִם לִהְיוֹת בִּיגוֹן עַל הַחַטָּאִים שֶׁלָּהּ,²² עוֹלָלֶיהָ הִלְכוּ
שָׁבִי לְפָנַי צָר כְּאִשֶׁר יִלְדֵי יְרוּשָׁלַיִם הַצְעִירִים הִלְכוּ בְשָׁבִי, הֵם צַעְדוּ לִפְנֵי צוֹרֵיהֶם²³: (ו) וַיֵּצֵא מִבֵּית צִיּוֹן כָּל
הַדְּרָה מִצִּיּוֹן, מִירוּשָׁלַיִם, יֵצֵא כָּל הַזִּיּוֹ,²⁴ הָיָה שָׂרִיָּה כְּאֵילִים לֹא מִצָּאוּ מִרְעָה שְׂרֵי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ כָּל כֶּךָ
חֲלָשִׁים, עַד שֶׁהִנְבִּיא מִדְּמָה אוֹתָם לְאֵילִים שֶׁלֹּא אָכְלוּ מִפְּנֵי שֶׁהֵם לֹא מִצָּאוּ מִרְעָה,²⁵ וַיִּלְכּוּ בְּלֹא כֶחַ לְפָנַי
רוֹדֵף וּמִפְּנֵי חוֹלְשָׁתָם שֶׁל שְׂרֵי יְרוּשָׁלַיִם, הֵם לֹא הִצְלִיחוּ לְבָרוּחַ מִפְּנֵי הָאוִיב שֶׁרָדַף אוֹתָם²⁶: (ז) זָכְרָה יְרוּשָׁלַיִם
כְּאִשֶׁר הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם הֵייתָה בְּגִלּוֹת, הִיא זָכְרָה אֶת הַדְּבָרִים הַבָּאִים : (1) יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוֹדֵיהָ אֶת הַיָּמִים שֶׁבָּהֶם
הִיא הִגִּיעָה לִידֵי עֲנִיּוֹת וְצַעַר בְּעַקְבוֹת הַחֲרוּבִן,²⁷ (2) כָּל מַחְמֹדֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם אֶת הַתְּקוּפָה שֶׁהִיא בָּהּ
טוֹב שֶׁהִיא לִפְנֵי הַחֲרוּבִן,²⁸ בְּנִפְלַעַת עֲמָה בְּיַד צָר וְאֵין עוֹזֵר לָהּ כְּאִשֶׁר הָעַם בִּירוּשָׁלַיִם נִפְל לִידֵי הָאוִיב וְלֹא הִיא
מִי שִׁיעֹזֵר לוֹ,²⁹ רָאוּהָ צָרִים שָׁחֲקוּ עַל מְשַׁבְּתָהּ הָאוִיבִים רָאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בּוֹמֵן גִּלּוֹת וְהֵם צָחֲקוּ עַל כָּל
הַטוֹב שֶׁפָּסַק מִירוּשָׁלַיִם³⁰: (ח) חָטָא חָטָא יְרוּשָׁלַיִם עַל כֵּן לְנִיֶּדָה הִיָּתָה בְּגִלּוֹל שִׁירוּשָׁלַיִם חָטָא – הִיא

²¹ רש"י. פלגי מים: הנביא מקונן על גודל הצרה של ירושלים. מי שהצר לירושלים – התמנה לתפקיד חשוב. מי שהיה רק אויב לירושלים – זכה לשבת בשלווה. הו' אומר: ככל שהציקו יותר לירושלים, זכו למעלה גבוהה יותר. ראשון לציון: הנביא שואל: מילא שה' גרם שמי שהציק לישראל נעשה לראש – זה לטובת ישראל ומורה על מעלתם שהם הוכנעו על ידי אנשים חשובים. אולם, מדוע האויבים הרגילים ישבו בשלוה? משום שה' החליט להעניש את ישראל על חטאייהם. בפירושו השני שכתב שצרי ירושלים הפכו לראש לפני הגלות (סנחריב, נבוכדנצר) כדי שבני ישראל יחזרו בתשובה. גם העוללים המוזכרים בפסוק מכוונים לגלויות של ממלכת ישראל שקדמו לגלות ממלכת יהודה, וגלויות אלו נועדו להחזיר את תושבי ממלכת יהודה בתשובה.

²² רש"י ולפי פירושו "הוגה" מלשון יגון, וכן פירש אבן עזרא. פלגי מים: "הוגה" מלשון הסרה והכונה שה' הסיר את השגחתו מבני ישראל.

²³ תרגום. פלגי מים: הליכת הילדים הצעירים בשבי מראה על הסרת השגחת ה' מירושלים.

²⁴ תרגום. פלגי מים: לאחר שיצאו הילדים הרכים מירושלים, הסתלקה השכינה. ראשון לציון: ירושלים לא רצתה לחזור בתשובה עד שיצא ממנה כל ההדר שלה.

²⁵ רש"י. אבן עזרא: חסר המילה "אשר" בפסוק וצריך להיות כתוב "אשר לא מצאו מרעה". פלגי מים: סיבת החורבן והסתלקות השכינה הייתה על ששירי ירושלים, האנשים החשובים, לא מצאו מרעה, כלומר: לא הוכיחו את תושבי העיר. ראשון לציון: השרים היו מסתובבים ואוכלים מכל מקום, ולא הקפידו על הגזל, ולכן ה' החזיר להם מידה כנגד מידה וגרם לכך שבשעת הגלות הם היו חלשים כאילו שהם לא אכלו. בפירושו השני כתב שהכתוב מוציא ממשבה שהיינו יכולים לחשוב, שההדר בירושלים קיים רק כאשר תושבי ירושלים יושבים בבטחה על אדמתם, לכן הפסוק אמר שגם כאשר השרים היו כמו אילים שלא מצאו מרעה, גם נקרא הדבר שהיה הדר בירושלים.

²⁶ רש"י וכתב שהמילה רודף בפסוק זה כתובה בכתיב מלא – רודף, לעומת הופעתה בשאר המקרא שם היא כתובה בכתיב חסר – רדף.

²⁷ רש"י. תרגום: ירושלים זכרה את התקופה שבה היא שלטה על ארצות אחרות עד שהיא הוכנעה תחת נבוכדנצר בגלל חטאיה.

²⁸ רש"י. לשיטתו, הזיכרון הוא על שעת החורבן, ובגלות בני ישראל התרפקו אפילו על זיכרונות החורבן משום שמצבם בגלות היה חמור יותר. אבן עזרא: הזיכרון הוא על זמן הגלות. לשיטתו חסרה האות ב', וצריך להיות שירושלים זכרה בימי עניה ומרודיה את מה שהיה לפני החורבן. ראשון לציון: בפירושו הראשון פירש כרש"י. בפירושו השני כתב שירושלים הייתה משווה את תקופת העוני עם התקופה הטובה וכך גבר הצער ביחס למה שהיה לפני כן. פלגי מים: המחמדים הם חוקי התורה שכל הגויים הסכימו שהיה בהם חכמה.

²⁹ תרגום. ראשון לציון: לו היו לאויבים עוזרים בשעת כיבוש העיר, כלומר: לו היו בני ישראל נכנעים כאשר נבוכדנצר ואספספוס הטילו מצור על העיר, לא היו האויבים משמידים את כל העיר. לכן צחקו הגויים על שהשביתו את כל העיר, מציאות שהייתה נמנעת לו היו נכנעים כדברי ירמיהו הנביא ורבן יוחנן בן זכאי.

³⁰ תרגום. רש"י: השמחה של האויבים היה על השבתת החגים, ראשי החדשים והשבתות. בשם המדרש כתב שהאויבים היו מלעיגים לעם ישראל משום שבגלות הם שבתו בשבתות ובשנות השמיטה, והגויים אמרו להם שדווקא בגלות הם שובתים ואילו כשהיו בארצם הם לא שבתו. ראשון לציון: הגויים צחקו על שאפילו הטובה שהיה לירושלים בשעת החורבן שבת. פלגי מים: הגויים צחקו על חוקי התורה.

יצאה לגלות,³¹ **כָּל מְכַבְדֵיהָ הִזְלוּהָ בִּי רְאוּ עֲרוֹתָהּ** כל מי שפעם כיבד את ירושלים, התחיל לזלזל בה, היות והם ראו את הביזיון של העיר (לאחר החורבן),³² **גַּם הִיא נֶאֱנָחָה וַתִּשָּׁב אַחֲרָיו** גם העיר ירושלים הצטערה עד שהנביא מדמה את הצער כאילו העיר נאנחה ונרתעה לאחור (כדרך הנאנחים):³³ **(ט) טִמְאַתָּה בְּשׂוֹלֵיָהּ דָם הַנִּידָה** היה גלוי על שולי הבגדים של ירושלים, החטאים של העיר היו גלויים לעיני כל,³⁴ **לֹא זָכְרָה אַחֲרֵיתָהּ** ירושלים לא שמה לב בשעת החטא שבעתיד היא תיענש על מה שעשתה,³⁵ **וַתִּרְדּוּ פְּלִאִים** הירידה של ירושלים הייתה בגדר פלא, כולם התפלאו כיצד ירושלים ירדה ממעלתה (דבר שלא קרה לאף אומה אחרת),³⁶ **אֵינִי מִנְחָם לָהּ** ולא היה מי שינחם את ירושלים,³⁷ **רְאֵה יְקֹזֵק אֶת עֲנִי בִּי הַגְדִּיל אוֹיֵב** (ירושלים פונה אל ה' יתברך) ה'! ראה את העוני שבו אני נמצא, כיוון שהשונאים שלי מתרברבים עלי:³⁸ **(י) יְדוּ פֶרֶשׁ צֶרַע עַל כָּל מַחְמְדֵיהָ** אויבי ישראל פרסו את ידם על ספרי התורה של עם ישראל. חז"ל דרשו שהפסוק עוסק בעמון ומואב ששרפו את ספרי התורה משום שכתוב בהם שאסור לעמוני ומואבי לבוא בקהל ה',³⁹ **כִּי רְאֵתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשְׁךָ** ירושלים ראתה שגויים נכנסו לבית המקדש,⁴⁰ **אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא יָבֹאוּ בְּקֶהֱל לָךְ** (גויים נכנסו לבית המקדש) גויים שציווית שלא יבואו בקהל ישראל, גויים שאסרת על עם ישראל להתחתן איתם (שהרי אסור להתחתן עם עמוני או מואבי)⁴¹: **(יא) כָּל עֲמָה נֶאֱנָחִים מִבְּקָשִׁים לָחֵם** כל העם שבירושלים נאנחו מרעב וביקשו לחם על מנת להשביע את עצמם,⁴² **נִתְּנוּ מִחֲמְדֵיהֶם בְּאֶכָּל לְהָשִׁיב נַפְשׁ הָעָם** בירושלים

³¹ **רש"י** ולשיטתו, פירוש המילה נידה הינה גלות וטלטול. **אבן עזרא**: הכוונה שירושלים הפכה ללעג. לפי פירוש, פסוק זה מחובר עם הפסוק הקודם. **ראשון לציון**: החטא שחטאה ירושלים בעבודה זרה (שנקראה נידה), עד שמכבדי העיר גרמו לה להתבזות בעבודה הזרה, גרמו לכך שבעדינא דריתחא, ה' העניש אותה על כך שהיא לא נכנעה לפני האויב. לו ירושלים לא הייתה חוטאת בעניין העבודה הזרה, היא לא הייתה נענשת על כך שנמנעה מלהיכנע לאויב.

³² **תרגום. אבן עזרא** פירש את המילה "הזילוה" בשני אופנים נוספים. א. הורידו אותה. ב. גרמו לכך שהיא תזיל דמעוּת.

³³ **תרגום. אבן עזרא**: כאשר אחרים ראו את הביזיון של ירושלים, ירושלים כאילו הפכה את פניה כדרכם של הנעלבים. **פלגי מים**: כאשר אדם איננו מקשיב לדבר ה', המצוות נראות כנזם זהב באף חזיר, ולכן בשעה שירושלים חטאה, האומות צחקו על המצוות. משום כך חזרה ירושלים אחורה ותהתה על עצם קיום המצוות, משום שדווקא קיום המצוות גרם לכך שהאויבים צחקו עליה (אולם, הצחוק על המצוות היה רק בגלל שקיום המצוות נתפס בעיני הגויים כדבר שלילי בגלל החטאים של ירושלים).

³⁴ **רש"י. ראשון לציון**: כל הפורענויות הן כתוצאה מחטא העגל, שאילולי חטאו ישראל בעגל, היו חוזרים למעלת אדם הראשון שלפני החטא. החטא המוזכר בפסוק ח' הוא החטא של העגל (או של אדם הראשון – החטא שגרם למיתתה), ולמרות החטא שכבר גזר מיתה על בני ישראל, עדיין לא זכרה ירושלים את מה שעתידי לרות לה, ולכן ה' העניש אותה בגלות, עונש שלא ניתן לנחם עליו כיוון שניתן לקבל תנחומים רק על המתים.

³⁵ **רש"י**.

³⁶ **רש"י. אבן עזרא**: כתב שני פירושים לירידתה של ירושלים. א. שירדה עד למדרגה נמוכה (מעין מה שכתב רש"י). ב. מלשון הספד, שהספידו את העיר.

³⁷ **תרגום. פלגי מים**: השכינה לא מנחמת את העיר.

³⁸ **תרגום**.

³⁹ **רש"י**. לפי פירושו "מחמדיה" משמעו ספרי התורה. **לפגי מים**: כל הפסוק עוסק בכניסת הגויים לבית המקדש, ו"מחמדיה" משמעו בית המקדש. **ראשון לציון**: הכוונה היא שהגויים הוציאו בבת אחת את כל אוצרות המקדש, בניגוד למקובל שניתן להחביא חלק מהדברים ולמנוע מהאויב את לקיחתם. **תרגום**: הכוונה לנבוכדנצר ולא לעמון ומואב.

⁴⁰ **תרגום + אבן עזרא. פלגי מים**: על ידי כניסת הויים לבית המקדש, "ובאו בה פריצים וחיללוה", פרחה הקדושה מהמקדש ולכן הגויים יכלו לשלוט בבני ישראל. **ראשון לציון**: המקדש ראה שהגויים נכנסו פנימה לקדש הקדשים, ועל ידי כך הצליחו לקחת הכל.

⁴¹ **רש"י. ראשון לציון**: הכוונה למקומות שאסור לבני ישראל להיכנס בהם (קדש הקדשים).

⁴² **תרגום**.

נתן את כל היקר לו כדי לקנות אוכל על מנת לקיים את נפשם,⁴³ רֵאָה יִקְנֶה וְהֵבִיטָה כִּי הִיְתִי זוּלָלָה (הנביא פונה אל ה')! תראה ותביט שהפכתי לאדם גרגרן ובכך התבזיתי⁴⁴: (יב) לֹא אֲלִיכֶם כָּל עֲבָרֵי דָרְךָ אֵינְנִי מאחל פורענויות כאלה, את הפורענויות שעברו על ירושלים, לכל מי שעובר בדרכים,⁴⁵ הֵבִיטוּ וְרָאוּ אִם יֵשׁ מִכָּאֻב כְּמִכָּאֻבִי אֲשֶׁר עוֹלָל לִי תְבִיטוּ וְתִרְאוּ אִם יֵשׁ דָּבָר שְׂכּוֹאֵב כְּמוֹ הַמֶּכָּה שֶׁהִיכּוּ אוֹתִי בֵּה,⁴⁶ אֲשֶׁר הוֹגָה יִקְנֶה בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ (אין כמו המכה שהיכו אותי בה) שביום כעסו של ה', הוא שלח את היגון והצער הזה עלי⁴⁷: (יג) מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעֵצְמֹתַי ה' שלח אש משמים והאש פגעה בעצמות שלי,⁴⁸ וַיִּרְדְּנָה עַל יָדַי הָאֵשׁ שִׁפְגְעָה בְּעֵצְמוֹתַי שְׁלִי, עֲצְמוֹתַי נִשְׁבְּרוּ,⁴⁹ פָּרַשׁ רֶשֶׁת לְרַגְלֵי הַשִּׁבְיָנִי אַחֲזָר לֹא יִכּוֹלְתִי לְבְרוּחַ מֵהָאֵשׁ, כִּיּוּן שֶׁהִי כאילו פרש רשת שתפסה את הרגלים שלי, והרשת החזירה אותי אחורה למקום האש,⁵⁰ נִתְּנִי שִׁמְמָה הָאֵשׁ שֶׁרָפָה כָּל הָעִיר עַד שֶׁכָּל יְרוּשָׁלַיִם הִיְתָה שִׁמְמָה,⁵¹ כָּל הַיּוֹם דָּוָה וְהָעִיר הִיְתָה כָּל הַזְּמַן חֲלֹשָׁה⁵²: (יד) נִשְׁקָד עַל פְּשָׁעֵי בִידּוֹ הַחֲטָאִים שְׁלִי הִיוּ מִסּוּמְנִים בִּידֵי ה', הַחֲטָאִים שְׁלִי הִיוּ נִיכְרִים לִפְנֵי ה',⁵³ יִשְׁתַּדְּגוּ עָלַי עַל צְוֹאֲרֵי הַחֲטָאִים כֵּאלֹו נַעֲשׂוּ קְלִיעוֹת וְעָלוּ עַל הַצּוּאָר שְׁלִי, הַחֲטָאִים שְׁלִי תִפְסוּ אוֹתִי חֶזֶק,⁵⁴ הַכְּשִׁיל כַּחֲזִי וּבִגְלַל הַחֲטָאִים שְׁלִי, נִכְשַׁל הַכַּח שְׁלִי, נִהִיְתִי חֲלַשׁ מְאֹד,⁵⁵ נִתְּנִי אֲדָנִי בִּידֵי לֹא אוֹכֵל קוֹם ה' מסר אותי ביד

⁴³ **תרגום. פלגי מים:** גם פסוק זה מוסיף על בקשתו של הנביא שה' יפנה אל ירושלים והנביא נותן סיבה נוספת לכך, משום שהעם מתבזה בבקשו אוכל. **ראשון לציון:** בדרך כלל כשאדם נמצא בצרה, הוא איננו מבקש לאכול, אלא אם הוא ממש רעב. הרעב של תושבי ירושלים היה כל כך גדול עד שהם נתנו את מחמדיהם באוכל.

⁴⁴ **תרגום + פלגי מים. ראשון לציון:** ראייה היא לטווח קצר והבטה היא לטווח ארוך. בעניין ההבדל בין הבטה לראיה, עיין מילון אוצר מפרשי התנ"ך. כמו כן הסביר שהשוואה היא למה שהיה בעבר. בעבר העיר ירושלים הייתה זוללה, ואילו עכשיו הם מבקשים לחם.

⁴⁵ **אבן עזרא. רש"י:** הכוונה לכל מי שעובר על התורה. **תרגום:** הנביא השביע את כל עוברי הדרכים ולשיטתו "לוא" הינו מלשון שבועה. **אבן עזרא:** דחה פירוש זה כיוון שלא ייתכן לומר לשון שבועה בלי האות א' בתחילתו.

ראשון לציון: כאשר מספרים פורענויות, נמנעים אנשים לבא ולשמוע אותם משום שהם חוששים שמא המספרים יגרמו שהפורענויות שבהם הם עוסקים יעברו לשומעים. ירושלים רצתה לדבר על הפורענויות שבאה עליה ולכן היא פנתה אל השומעים ואמרה שהיא מאחלת שהפורענויות האלה לא יפלו עליהם. **פלגי מים:** הנביא פונה אל עוברי הדרכים ואומר להם שהפורענויות לא באו מהם, אלא הם באו מאת ה', והדבר ניכר על ידי שני דברים: א. גודל הפורענות. ב. הפורענויות שקרו הן אותן פורענויות שהנביאים התרו עליהם.

⁴⁶ **רש"י. ראשון לציון:** התלבט אם הכוונה "אשר עולל" פירושו בהשוואה למעמד של ירושלים שלפני החורבן, אך ישנם עמים שכן הוכו במכות שהוכו ירושלים, או שהכוונה שה' עולל גם את הטובה וגם את הרעה.

⁴⁷ **רש"י. אבן עזרא:** כתב שהוגה מלשון הרה, ובספר הדרד עזר כתב שצריך להיות מלשון הוה, ולא זכיתי להבין את דבריהם, ובפסוק ה' כתב שפירושו מלשון יגון. **ראשון לציון:** בדרך כלל, כאשר מלך מעניש בשעת חרון אף, העונש חמור יותר מאשר עונש שיעניש כשהוא כבר נרגע. לעומת זאת, ה' העניש את ירושלים באותו עונש בשעת חרון אף, ולכן הפורענויות היו קשות.

⁴⁸ **תרגום. רש"י:** בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שהאש ריקנה את מח העצמות. **אבן עזרא:** הכוונה מלשון רדיית האש. הנביא מדמה את כעסו של ה' כאילו שירד אש מהשמים. **תרגום:** ה' שלח משמים אש על הערים החזקות שלי ועל ידי כך כבש אותם.

⁴⁹ **אבן עזרא. פלגי מים:** יש שני סוגים של מלכודות. מלכודת שמיועדת להרוג ומלכודת שמיועדת לתפוס משהו וליהנות ממנו. המלכודת שה' שלח לתושבי ירושלים הוא מהסוג השני ומטרתו שעם ישראל יחזור אחורה, דהיינו: יחזור בתשובה.

⁵⁰ **אבן עזרא.**

⁵¹ **אבן עזרא. רש"י:** **תרגום:** מרוחקת וחלשה. **פלגי מים:** גם כאשר ה' הרחיק אותי, זה כמו אישה נידה, שעתידיה לחזור לבעלה. כשבני ישראל יחזרו בתשובה, הם יחזרו אל ה'.

⁵² **רש"י. אבן עזרא:** החטאים שלי נמשכו אל ה'. **פלגי מים:** למרות שקיבלתי עונש על החטאים, הם נראו רק כנקודות, כיוון שלא נענשתי כפי חומרת המעשים. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שה' שוקד על מנת להעניש את בני ישראל מיד, כדי שלא תתמלא סאתם, וזאת לעומת העונשים שהוא מטיל על אומות העולם, שהוא מחכה עם העונש, אך כאשר הוא מעניש אותם, הוא מכלה אותם.

⁵³ **רש"י.**

⁵⁴ **אבן עזרא.**

⁵⁵ **אבן עזרא.**

אויב שאני לא אוכל לקום מפניו⁵⁶: (טו) סָלָה כָּל אֲבִירֵי אֲדָנָי בְּקִרְבֵי ה' נתן למרמס את כל האנשים שהיו חזקים בתוכי,⁵⁷ קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשֹׁבֵר בַּחוּרֵי ה' קבע זמן בו האויב יעלה עלי לשבור את בחורי ישראל, ה' קבע את זמן החורבן,⁵⁸ גַּת דָּרָךְ אֲדָנָי ה' הוציא את דמם של האנשים ההרוגים מגופם כמו שדורכים על ענבים על מנת להוציא מהם את היין,⁵⁹ לְבַתּוּלַת בַּת יְהוּדָה ה' הביא פורענות זו על שבט יהודה (בת יהודה) ועל ירושלים (בתולה)⁶⁰: (טז) עַל אֱלֹהֵי אֲנִי בּוֹכֶיָה אֲנִי (ירושלים) בוכה על הפורענויות שהוזכרו בפסוקים הקודמים,⁶¹ עֵינַי עֵינַי יִרְדָּה מֵיָם העיניים שלי תמיד מורידות מים, העיניים שלי מורידות דמעות,⁶² בִּי רָחֵק מִמְּנֵי מְנַחֵם (וגם לאחר שאני בוכה) רחוקים ממני כל מי שיכול לנחם אותי, אין מי שינחם אותי,⁶³ מִשִּׁיב נַפְשִׁי אין מי שיכול להשיב את נפשי, אין מי שיכול להרגיע אותי על ידי אמירת דברי תנחומים,⁶⁴ הָיוּ בְּנֵי שׁוֹמְמִים בִּי גִבֹר אוֹיֵב הבנים שלי הפכו להיות שוממים כתוצאה מכך שהאויב הצליח לגבור עליהם ולנצח אותם⁶⁵: (יז) פְּרִשָׁה צִיּוֹן בִּיְדֵיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ ציון פרסה את ידיה כדרכם של אנשים שפורסים את ידיהם בשעת צער ובכל זאת אין מי שינחם אותה,⁶⁶ צִנָּה יְקוֹק לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרִיו ה' ציווה שהאויבים של יעקב, האויבים של בני ישראל תמיד יקיפו אותם (כך שגם בגלות, ה' הגלה את עמו ומואב למקום סמוך לבני ישראל, שם הם הציקו לבני ישראל),⁶⁷ הֵיטָה יְרוּשָׁלַם לְנִדָּה בִּינֵיהֶם ירושלים הייתה מרוחקת בעיני האויבים⁶⁸: (יח) צִדִּיק הוּא יְקוֹק בִּי פִּיהוּ מְרִיתִי ה' הוא צדיק והפורענויות שבאו עלי נעשו לי בצדק, היות ומריתי בקול ה', חטאתי ולא קיימתי את מה שציווה ה',⁶⁹ שָׁמְעוּ נָא כָּל הָעַמִּים וְרֵאוּ מַכְאֲבֵי כָל הָעַמִּים! תשמעו עכשיו את דברי ותראו את הכאב שבה אני (ירושלים) נמצאת,⁷⁰ בְּתוּלַתִי וּבַחוּרֵי הֶלְכוּ בְּשִׁבֵי הַבְּתוּלוֹת וּבַחוּרִים מִירוּשָׁלַם הִלְכוּ בְּשִׁבֵי (והדבר מוצדק בגלל חטאי)⁷¹: (יט) קָרָאתִי לְמֵאֲהָבֵי הַמָּה רְמוּנֵי

⁵⁶ **תרגום + אבן עזרא. פלגי מים:** ה' מסר אותי בידי אויבים שלא יתנו לי לחזור בתשובה כיוון שהם יחטיאו אותי.

⁵⁷ **רש"י. תרגום:** ה' כינס את כל החזקים. **פלגי מים:** האבירים הם הצדיקים, וה' פינה אותם ראשונים מירושלים בגלות החרש והמסגר.

⁵⁸ **רש"י** ובשם חז"ל כתב שהכוונה היא שגרמו לכך שחודש תמוז באותה שנה היה חודש מלא כדי שהפורענות תחול בתשעה באב. **פלגי מים:** הכוונה לצדיקים שנשארו בירושלים לאחר גלות החרש והמסגר.

⁵⁹ **רש"י.**
⁶⁰ **אבן עזרא. פלגי מים:** עד עתה עסק הפסוק בצדיקים ובצלע זו מדובר על שאר העם. **תרגום:** הכוונה שהאויב טימא את דם הבתולות.

⁶¹ **אבן עזרא. תרגום:** על הילדים הרכים ועל הנשים המעוברות אני בוכה.

⁶² **רש"י.**

⁶³ **אבן עזרא. פלגי מים:** המשיח שנקרא מנחם – רחוק ממני.

⁶⁴ **תרגום. פלגי מים:** הסיבה שהמשיח רחוק ממני, כיוון שבני שוממים, אין מי שילמד אותם תורה.

⁶⁵ **אבן עזרא. פלגי מים:** הסיבה שבני שוממים, מכיוון שהאויב רצה להרחיק אותם מתורה.

⁶⁶ **רש"י** בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שנשברו ידיה. **אבן עזרא:** הב' במילה "בידיה" נוספת, אך המשמעות היא שציון פרסה ידיה.

⁶⁷ **רש"י. אבן עזרא:** משמע שדיבר על הקפת האויבים בשעת החורבן ולא בשעת הגלות.

⁶⁸ **רש"י. פלגי מים:** על ידי האויבים, הפכה ירושלים כאילו לנידה משום שהיה חסר בה את השראת השכינה.

⁶⁹ **פלגי מים** וכתב שלמרות שבדרך כלל אסור לאדם לפרסם את חטאיו מכיוון שהדבר מראה על חוסר בוש, כאן היה הדבר מותר ונצרך, כיוון שהפורענות הייתה גלויה לכולם. **תרגום:** הכוונה להספד של ירמיהו על

יאשיהו שיצא למנוע מפרעה נכה מלעבור בארץ בלי לשאול את הנביא ונהרג, והנביא מסביר שההבטחה של ה' "וחרב לא תעבור בארצכם" נאמרה רק כאשר בני ישראל מקיימים את התורה, ולכן יאשיהו לא היה אמור לצאת לקראת פרעה נכה, ומכאן שה' צודק בכך שהוא נהרג.

⁷⁰ **אבן עזרא** ולפירושו "נא" מלשון "עתה". עיין אוצר מפרשי התנ"ך על ספר בראשית, שם הרחבנו בהסבר המילה "נא".

⁷¹ **אבן עזרא.**

אני (ירושלים) קראתי למי שחשבתי שאוהב אותי, אך הם רימו אותי. הכוונה לבני ישמעאל שהיו מוציאים גולים מאכלים מלוחים ונאדות נפוחים, והגולים חשבו שמגישים להם נאדות יין לשתות, ועל ידי שאיפת האוויר שהיה בנאד, היו מתים,⁷² **כְּהִנִּי וְזִקְנִי בְּעִיר גֹּעֵוֹ** הכהנים והזקנים גועו מרעב בתוך העיר,⁷³ **כִּי בִקְשׁוּ אֶכֶל לָמוֹ וַיִּשְׁיבוּ אֶת נַפְשָׁם** הכהנים והזקנים ביקשו שיביאו להם אוכל על מנת שהם יוכלו להשיב את נפשם, אך לא היה אוכל לתת להם⁷⁴: **(כ) רְאֵה יְקִיָּק בִּי צַר לִי הִ'!** תראה שהאויבים מציקים לי,⁷⁵ **מֵעַי חָמְרָמְרוּ** ובעקבות הצקות האויב, המעיים שלי התכווצו,⁷⁶ **נִהְפַּךְ לִבִּי בְּקִרְבִּי כִּי מָרוּ מְרִיתִי** והלב שלי התהפך בתוכי היות ועברתי על דברי ה',⁷⁷ **מִחוּץ שְׂפָלָה חָרַב מִחוּץ** לבתים חרבות האויב גרמו לשכול ומוות,⁷⁸ **בְּבֵית כְּמוֹת** ובבית הרעב פגע בנו כאילו היה מלאך ממונה על המוות. הנביא אומר שלא היה מנוס מהמוות – מחוץ לבתים האויב הרג בהם ובתוך הבתים הם מתו מרעב⁷⁹: **(כא) שְׁמַעוּ כִּי נֶאֱנַחָה אֲנִי אֵין מִנַּחֵם לִי** כל העמים שמעו שאני (ירושלים) נאנחת ובכל זאת אף אחד לא ניחם אותי,⁸⁰ **כֹּל אִיְבֵי שְׁמַעוּ רַעְתִּי שָׁשׂוּ** כל האויבים שלי שמעו על הפורענויות שבאו עלי ושמוחו על כך,⁸¹ **כִּי אֶתְהַ עֲשִׂיתָ** שהרי אתה, ה', הבאת עלי את הפורענות הזו,⁸² **הַבֵּאתָ יוֹם קְרִאתָ וַיְהִי כְמוֹנִי הַלוּוֹאִי** ויבוא היום שאתה תביא עליהם את הפורענויות שהבאת עלי⁸³: **(כב) תָּבֵא כָּל רַעְתָּם לְפָנַי** אני רוצה שתזכור את כל המעשים הרעים שעשו אויבי,⁸⁴ **וְעוֹלָל לָמוֹ כְּאִשֶׁר עוֹלְלָתָ לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי** ותעשה להם כמו שעשית לי, תביא עליהם פורענויות כמו שהבאת עלי כעונש על מעשי,⁸⁵ **כִּי רַבּוֹת אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דָוִי** כיוון שאני נאנחת הרבה וליבי חלש (ולכן אני מבקשת שתביא פורענות על אויבי)⁸⁶:

⁷² **רש"י. פלגי מים:** ירושלים מסבירה מדוע באה עליה הפורענות. כשהיא קראה, כלומר, החשיבה, את השכנים שלה, והם רימו את ירושלים, כלומר: הטו את לב ירושלים לחטוא.

⁷³ **תרגום. אבן עזרא:** הכהנים והזקנים שבדרך כלל היו מתפללים ומייעצים לתושבי ירושלים – נלקחו מהעיר, כך שנשארו רק הבחורים והבתולות. **פלגי מים:** ההשפעה של האויבים הייתה כל כך חזקה, עד שאפילו לא נתתי אוכל לכהנים ולזקנים.

⁷⁴ **רש"י.**

⁷⁵ **תרגום.**

⁷⁶ **רש"י. אבן עזרא:** המעיים נעכרו.

⁷⁷ **תרגום. פלגי מים:** כנסת ישראל פונה אל ה' ואומרת שליבה נהפך בתוכה, היא חזרה בתשובה, ועדיין לא הסתיימה הפורענות.

⁷⁸ **תרגום.**

⁷⁹ **תרגום. רש"י:** בתוך הבית היה פחד משדים ומזיקים אחרים.

⁸⁰ **תרגום.**

⁸¹ **תרגום.**

⁸² **תרגום. רש"י:** אתה גרמת לשמחת הגויים משום שאתה אסרת עלינו להתקרב אליהם. לו לא היית אוסר להתחתן איתם ולהתקרב אליהם, הם היו מרחמים על בניהם ובנותיהם שהתחתנו איתנו.

⁸³ **אבן עזרא** בפירושו הראשון. בפירושו השני כתב שהכוונה היא שלעתיד לבא ה' יביא עליהם את הפורענות שהביא על ישראל. **פלגי מים:** הלוואי ויבוא היום שהעמים האחרים יעבדו גם הם את ה' כמוני.

⁸⁴ **רש"י. פלגי מים:** מי שלא מוכן לקרוא בשם ה' מבין הגויים – תבוא עליהם פורענות.

⁸⁵ **רש"י. פלגי מים:** השימוש בפועל ע.ל.ל במקום ע.ש.ה נועד להדגיש לא את התוצאה, את הפורענות, אלא את מטרת הפורענות (כשם שאומרים על ה' שהוא עילת העילות – סיבת הסיבות). הבקשה שיבואו פורענויות על העמים נועדה לגרום להם לעבוד את ה'.

⁸⁶ **תרגום.**

איכה פרק ב, א-כב

(א) **אִיכָה יַעֲיֵב בְּאֶפֶס אֲדָנִי אֶת בֵּית צִיּוֹן** כאשר ה' כועס על כנסת ישראל (עם ישראל), כיצד הוא קץ בהם,¹ **הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תְּפֹאֲרֹת יִשְׂרָאֵל** ה' השליך את המעמד של בני ישראל מהשמים לארץ, ה' הנמיד את מעמד בני ישראל,² **וְלֹא זָכַר הַדָּם רַגְלָיו בְּיוֹם אָפֹו** וכיום כעסו, ה' לא זכר את ההדום ששימש את רגליו. הכוונה לבית המקדש ששם ה' משרה את שכנתו בישראל:³ (ב) **בִּלְעַד אֲדָנִי וְלֹא חָמַל אֶת כָּל נְאוֹת יַעֲקֹב** ה' כביכול לא ריחם והוא השמיד את כל הבתים בישראל,⁴ **הָרַס בְּעֵבְרָתוֹ מִבְּצָרֵי בֵּית יְהוּדָה** ה' הרס בכעסו את המבצרים שבממלכת יהודה,⁵ **הִגִּיעַ לְאֶרֶץ הַמִּבְצָרִים** הגבוהים הגיעו עד לארץ (היות וה' השמיד אותם והאבנים שלהם נפלו על הקרקע),⁶ **חִלַּל מִמְלָכָה וְשָׁרִיָּה** ה' חילל, ביזה, את המלכים והשרים שביהודה:⁷ (ג) **גִּדְעַת בְּחָרֵי אֶף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל** בכעסו, ה' קיצץ את כל הכבוד שהיה לעם ישראל,⁸ **הַשִּׁיב אַחֲזֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב** ה' כביכול שם את ידו הימנית מאחורי גבו במקום להשתמש ביד כדי להילחם באויבי ישראל,⁹ **וַיִּבְעֵר בְּיַעֲקֹב כְּאֵשׁ לְהִבָּה** ה' הבעיר בעם ישראל אש שבוערת,¹⁰ **אֲכָלָה סָבִיב** האש שרפה את כל מה שהיה סביבה:¹¹ (ד) **דָּרַךְ קִשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב** ה' מתח את הקשת שלו כמו שאויב נוהג לעשות (על מנת לירות חיצים על עם ישראל),¹² **נִצַּב יְמִינוֹ כְּצֶרֶךְ** ה' ניצב לימינו של נבוכדנצר כאילו שהוא עצמו היה האויב של עם ישראל,¹³ **וַיִּהְרַג כָּל מַחֲמַדֵּי עֵינָיו** ה' הרג כל מי שנראה טוב לעיניים,¹⁴ **בְּאֶהֱלֵ בֵּית צִיּוֹן שָׁפַךְ כְּאֵשׁ חֲמָתוֹ** המקונן דימה את כעסו של ה' לאש.¹⁵ ה' שפך את

¹ **תרגום א"ע:** בפירושו הראשון כתב שה' יחשיך את עם ישראל, ולפי זה "יעיב" מלשון החושך שנגרם על ידי ענן וכך פירש גם רש"י. בפירושו השני עליו כתב שהוא הפירוש הנכון כתב שה' יגביה את עם ישראל עד לענן גבוה ומשם ישפיל אותם. **פלגי מים:** כאשר ה' החליט שהוא ישליך את כנסת ישראל, הוא עשה עימם חסד (כפי שיבואר בהמשך הפסוק). "יעיב" בלשון עתיד, כמו "אז ישיר" בלשון עתיד, והכוונה היא שכאשר ה' ראה שהוא רוצה להשליך את כנסת ישראל, עלה בליבו דבר זה.

² **תרגום פלגי מים:** ה' השליך את הקדושה שנקראת "תפארת ישראל" לגלות, ובכך עשה חסד עם ישראל כדי שגם בגלות תהיה קדושה.

³ **תרגום פלגי מים:** ה' כאילו לא זכר שהשכינה היא הדום רגליו וכך היה יכול להשליך את השכינה לגלות לטובת עם ישראל.

⁴ **רש"י תרגום:** הכוונה לכל השדות. **פלגי מים:** למרות שה' השמיד את כל הבתים, היה בכך חסד, שהרי במקום להשמיד מיד את החוטאים, הוא כלה את חמתו על עצים ואבנים.

⁵ **תרגום רש"י פלגי מים:** ה' הוא שהגיע לארץ בציפייה שעם ישראל יחזור בתשובה.

⁶ **תרגום רש"י:** הממלכה פירושו לעם ישראל שנקראו ממלכת כהנים, והשרים היינו שה' החליף את כל שרי מעלה כך שמי שהיה ממונה על האש מונה עכשיו על המים, משום שהיו בישראל שחשבו שהם יוכלו להכניע את שרי מעלה על ידי שהם ישתמשו עם שם ה' המפורש.

⁷ **תרגום אבן עזרא:** הדגש שה' גדע את כל הכבוד של ישראל הוא שה' עשה כך לשתי הממלכות: ממלכת ישראל ולאחר מכן גם לממלכת יהודה. **פלגי מים:** למרות שעם ישראל עדיין לא חזר בתשובה, ה' רק פגע בכבוד שלהם ועדיין לא העניש אותם בחומרה רבה כל כך.

⁸ **תרגום רש"י:** הוא כלה את חמתו על עצים ואבנים.

⁹ **תרגום רש"י:** הוא כלה את חמתו על עצים ואבנים.

¹⁰ **תרגום רש"י:** הוא כלה את חמתו על עצים ואבנים.

¹¹ **תרגום פלגי מים:** הכוונה שה' עוד לא העניש את כל עם ישראל, אלא רק את עשרת השבטים שהיו מסביב לממלכת יהודה.

¹² **תרגום רש"י:** דריכת הקשת נקראת בשם "דריכה" כיוון שאנשים חזקים היו מותחים את הקשת עם הרגל.

¹³ **תרגום רש"י:** הוא כלה את חמתו על עצים ואבנים.

¹⁴ **תרגום פלגי מים:** ה' כאילו שהחזיר את יד ימינו בכך שהוא המית את הצדיקים שבעם ישראל ובכך לכאורה סתר את מידת הרחמים, אך הדבר נועד כדי להיטיב לעם ישראל ולמנוע את ענישת כלל העם.

האש שלו בעם ישראל כאילו שהוא הצית את האוהל שלו. כשם שכאשר מבעירים אוהל, האש מתפשטת במהירות, כך האש התפשטה במהירות בעם ישראל כאשר ה' העניש אותו¹⁶: (ה) הֲיִה אֲדֹנָי פְּאוֹיֵב ה' כביכול היה האויב של עם ישראל,¹⁷ בַּלַּע יִשְׂרָאֵל ה' השמיד את ממלכת ישראל,¹⁸ בַּלַּע כָּל אֲרָמְנוֹתֶיהָ ה' השמיד את כל הארמונות שהיו בממלכת יהודה וישראל,¹⁹ שָׁחַת מִבְּצֻרָיו ה' השחית את כל המבצרים של עם ישראל,²⁰ וַיִּרֶב בְּבֵית יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וְאֲנִיָּה ה' גרם לכך שבממלכת יהודה יהיה הרבה צער ויללות²¹: (ו) וַיַּחֲמַס כַּגֵּן שָׂבוּ ה' כרת את בית המקדש כמו שאדם כורת את הירקות מגינתו,²² שָׁחַת מוֹעֲדוֹ ה' השחית את המקום שבו הוא היה נועד עם בני ישראל. הכוונה לקודש הקדשים,²³ שָׁבַח יְקֻקֵּךְ בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשָׁבַת ה' השכיח מעם ישראל את שמחת הימים הטובים והשבתות,²⁴ וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אַפּוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן ה' השחית בכעסו את המלך והכהן הגדול שבממלכת יהודה²⁵: (ז) זָנַח אֲדֹנָי מִזְבְּחוֹ נָאֵר מִקִּדְשׁוֹ ה' זנח את המזבח שלו והרחיק את בית המקדש שלו,²⁶ הִסְגִּיר בְּיַד אוֹיֵב חוֹמַת אֲרָמְנוֹתֶיהָ ה' מסר ביד האויב את החומות של בית המקדש,²⁷ קוֹל נִתְּנוּ בְּבֵית יְקֻקֵּךְ בְּיוֹם מוֹעֵד האויבים השמיעו בבית המקדש קולות של שמחה כמו שעם ישראל היה משמיע שם במועדים (אלא שקולות השמחה של האויבים היה על שהם הצליחו לכבוש את המקדש)²⁸: (ח) חָשַׁב יְקֻקֵּךְ לְהִשְׁחִית חוֹמַת בַּת צִיּוֹן כבר זמן רב לפני החורבן שה' חשב להשחית את החומה של כנסת ישראל,²⁹ נָטָה קוֹ לֹא הִשִּׁיב יְדוֹ מִבַּלַּע ה' הטה את המשקולת (דימוי להחלטה בדין להרוס את החומה) והוא לא התחרט ונמנע מלהשחית את החומה,³⁰ וַיִּאָּבֵל חַל וְחוֹמָה יִחָדוּ אֲמַלְלוּ שְׁתֵּי החומות שהקיו את ירושלים

15 רש"י.

16 אבן עזרא.

17 תרגום. פלגי מים: ה' היה רק כמו אויב אך הוא עדיין לא הפך לאויב ממש.

18 אבן עזרא. לפי התרגום הכוונה לעם ישראל כולו.

19 תרגום. פלגי מים: ה' כילה את חמתו על העצים והאבנים שבארמונות.

20 תרגום.

21 רש"י.

22 תרגום ובאופן דומה פירשו רש"י ואבן עזרא ולפי זה פירוש המילה "שכו" הוא מלשון סוכה או מעון.

23 רש"י.

24 תרגום. אבן עזרא פירש שהכוונה למי שהיה מגיע לבית המקדש במועדים ובשבתות.

25 תרגום ועיין במהדיר בהוצאת מוסד הרב קוק שהביא דעה שהכוונה ללשון שנאה ושצריך להיות כתוב שנא עם ש שמאלית

וולפי זה הנוסח שלפנינו הוא טעות סופר. רש"י כתב שהכוונה היא לצדקיה המלך ולשריה הכהן הגדול.

26 תרגום. רש"י: פירש "נאר" מלשון ביטול. פלגי מים: על ידי שה' התרחק מהמזבח שלו בבית המקדש של מעלה, האויבים

הצליחו לכבוש את בית המקדש של מטה.

27 אבן עזרא. לפי התרגום ייתכן לומר שהכוונה לארמונות שבירושלים ולא דווקא לבית המקדש. פלגי מים: ה' מסר ביד

האויב רק את החומות של הארמון שאין בהם קדושה, ולכן האויבים כל כך שמחו כשהם בסוף הצליחו להחריב את בית המקדש

עצמו.

28 רש"י. תרגום כתב שהכוונה לקולות שהיו עולים בזמן הקרבת קרבן הפסח.

29 תרגום. פלגי מים: ה' כבר חשב להשחית את החומה מיד כאשר נטה הקו של הבנין (כנראה שהכוונה מיד כאשר הם

הרשיעו).

30 רש"י. אבן עזרא פירש את המילים "נטה קו" מלשון "תהו". הוי אומר: בדרך כלל מי שבונה בנין צריך למתוח את

המשקולת על מנת לבדוק האם הבנין ישר והאם המדידות נכונות. כאן ה' מתח את המשקולת כדי להחריב את העיר.

נהרסו: החומה העיקרית של העיר וגם החיל, החומה הקטנה שהקיפה את החומה הגדולה³¹: (ט)
טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ שערי המקדש טבעו בארץ, ³² **אֶבֶד וְשָׁבַר בְּרִיחֶיהָ** ה' האביד ושבר את
 המזוזות, המשקופים, ³³ **מִלְכָּה וְשָׂרֵיהָ בְּגוֹיִם אֵין תּוֹרָה** המלך ושרי ירושלים גלו לבין הגויים על
 שהם לא קיימו את התורה, ³⁴ **גַּם נְבִיאֶיהָ לֹא מָצְאוּ חֲזוֹן מִיְקוֹק** גם לנביאי ירושלים לא נאמרו
 דברי נבואה מאת ה' ³⁵: (י) **יִשְׁבוּ לְאֶרֶץ יְדֹמוֹ זְקַנֵי בֵת צִיּוֹן** זקני עם ישראל יישבו על הארץ
 וישתקו, ³⁶ **הָעֵלּוּ עָפָר עַל רֵאשֵׁם** הם העלו על ראשם אפר מקלה (כדרכם של האבלים), ³⁷ **חָגְרוּ**
שָׁקִים הם חגרו שקים על בשרם, ³⁸ **הוֹרִידוּ לְאֶרֶץ רֵאשֵׁן בְּתוֹלַת יְרוּשָׁלַם** בתולות ירושלים
 הורידו את ראשן לקרקע (כחלק מהאבלות) ³⁹: (יא) **הַנְּבִיאַ מִמֶּשֶׁךְ** בדבריו: ⁴⁰ **כָּלוּ בַדְּמָעוֹת עֵינָי**
 העיניים שלי כאילו התכלו מרוב הדמעות שהם הורידו על החורבן, ⁴¹ **חָמְרָמוּ מַעֵי** המעיניים שלי
 התחפכו מרוב צער, ⁴² **נִשְׁפָּךְ לְאֶרֶץ כְּבֹדִי** הכבד שלי נשפך על הקרקע, ⁴³ **עַל שָׁבַר בֵּת עַמִּי** כל
 הדבריל הללו (הדמעות הרבות, התהפכות המעיניים ושפיכת הכבוד) קרו בגלל השבר שעבר על העם
 שלי, ⁴⁴ **בַּעֲטָף עוֹלָל וְיוֹנֵק בְּרַחֲבוֹת קְרִיָּה** כאשר ברחובות העיר הסתובבו עוללים ויונקים
 צמאים ⁴⁵: (יב) **לְאֻמָּתָם יֹאמְרוּ** העוללים והיונקים יאמרו לאמהות שלהם: ⁴⁶ **אֵיִה דָּגָן וְיֵין** היכן
 יש תבואה ויין (היות והם היו רעבים וצמאים), ⁴⁷ **בַּהֲתַעֲטָפָם כָּחֵל בְּרַחֲבוֹת עִיר** (העוללים
 והיונקים אמרו זאת לאימהות שלהם) כאשר הם היו צמאים ברחובות העיר כמו חללי חרב. כשם

³¹ **תרגום.**

³² **תרגום.** רש"י הביא שני מדרשים שהסבירו מדוע השערים טבעו והאויבים לא הצליחו לשלוט בהם. א. היות והשערים חלקו כבוד לארון הברית כמו שכתוב "שאו שערים ראשיכם". ב. היות והם היו מעשי דוד המלך.

³³ **תרגום** ובמהדיר של מוסד הרב קוק אכן הביא תמיהה כיצד תרגם התרגום בריחים כמזוזות. **פלגי מים:** הכוונה לבריחים ממש וה' שבר אותם כדי שהם לא ימנעו את טביעת השערים על ידי שהם יגדילו את רוחב השער במקומות מסויימים. כמו כן הסביר שיש בפסוק זה ניגודיות. השערים לא נפלו בידי האויבים היות והם כיבדו את התורה (על ידי שהם פתחו את השערים לארון הברית), ואילו המלך והשרים גלו לבין האומות היות והם לא קיימו את התורה.

³⁴ **תרגום.** רש"י: הכוונה שאין מי שיכול להורות תורה. ³⁵ **תרגום.** פלגי מים: גם בתקופה שהנביאים עדין התנבאו בנבואות טובות (שנקראו חזון), הם עדיין ביטלו תורה ולכן הם נענשו.

³⁶ **תרגום.** רש"י הביא מדרש שנבוכדנצר אסף את הסנהדרין וביקש מהם ללמד אותו את התורה, היות והוא ראה עליהם שהם אנשים מכובדים. כאשר הם הגיעו לפרשת נדרים הוא שאל אותם אם גם צדקיהו היה יכול להפר את שבועתו אליו והם אמרו שהיה מותר לחכם להפר את נדרו. נבוכדנצר האשים את הסנהדרין שהם הפרו לצדקיהו את שבועתו וגרמו לצדקיהו למרוד בו, ולכן הוא קשר את שערותיהם לזנבות סוסים וגרר אותם על הרצפה.

³⁷ **תרגום.** עיין בהערות של המהדיר בהוצאת מוסד הרב קוק.

³⁸ **תרגום.**

³⁹ **תרגום.** פלגי מים: החטא של ביטול תורה היה כל כך נורא עד שנבוכדנצר הושיב גם את הצדיקים שבעם ישראל על הקרקע כהשפלה.

⁴⁰ כל משמע מרוב הפרשנים על הדף, חוץ מאבן עזרא שהסביר שהזקנים הם שאמרו פסוקים אלו.

⁴¹ **תרגום.**

⁴² **רש"י.**

⁴³ **תרגום.**

⁴⁴ **תרגום.**

⁴⁵ **תרגום.** אבן עזרא הסביר שהכוונה שהעוללים והיונקים נהרגו ברחובות העיר. **פלגי מים:** הביטול של התורה גרם אפילו לתינוקות לסבול, ועל כך הצטער הנביא מאוד.

⁴⁶ **תרגום.**

⁴⁷ **תרגום.**

שהחללים שנהרגים על ידי חיילי האויב אינם יכולים לשתות, כך גם הם לא היו יכולים לשתות,⁴⁸ **בְּהִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל חֵיק אַמְתָּם** כאשר מרוב רעב הם נכנסו אל החיק של האימהות שלהם⁴⁹:
(ג) מָה אֶעֱיֶדְךָ מי העדים שיכולים להעיד להם שארע לכם כמו שארע לכם? אין עוד מישהו שקרה לו אסון בסדר הגודל של חורבן ירושלים שיכול לבוא ולהעיד בפניכם על כך,⁵⁰ **מָה אֲדַמָּה לְךָ** את מי אני יכול לדמות לאסון שקרה לך? הרי אין אף אדם או עם שקרה לו אסון בסדר גודל של חורבן ירושלים ולכן לא ניתן למצוא מישהו שקרה לו דבר דומה,⁵¹ **הֲבַת יְרוּשָׁלַם** (את מי אני יכול להשוות לך) כנסת ירושלים. הכוונה לתושבי ירושלים,⁵² **מָה אֲשׂוּה לְךָ וְאַנְחַמְךָ בְּתוֹלַת בַּת צִיּוֹן** בתולת כנסת ציון: על מי אני יכול לספר שארע לו אותו הדבר ובכך לנחם אותך. כאשר אומרים לאדם שארע לו אסון שהוא איננו היחיד שארע לו כך, הוא מתנחם, והמקונן אומר שאין עוד מישהו שארע לו כך ולכן הוא לא יכול לספר על אסון דומה לתושבי ירושלים,⁵³ **כִּי גָדוֹל כְּיָם שְׁבָרְךָ** שהרי האסון שקרה לך הוא כל כך גדול עד שהוא דומה לגלים החזקים מאוד שנשברים בים בעת הסערה,⁵⁴ **מִי יִרְפָּא לְךָ** ומי יכול לרפא אותך מכל המכות שבהם ה' היכה אותך⁵⁵: **(יד) נְבִיאֶיךָ חָזוּ לְךָ שׂוֹא וְתַפֵּל** נביאי השקר ניבאו לך דברי שקר ודברים שאין בהם ממש. נביאי השקר אמרו שלא יהיה חורבן,⁵⁶ **וְלֹא גָלוּ עַל עֹנֶיךָ לְהָשִׁיב שְׁבוֹתְךָ** והם לא גילו לך שתבוא פורענות ובכך הם היו מחזירים אותך בתשובה. לו נביאי השקר היו אומרים את האמת והיו אומרים לכם שתבוא פורענות כעונש על החטאים שלכם, היתם חוזרים בתשובה,⁵⁷ **וַיִּחְזוּ לְךָ מִשְׂאוֹת שׂוֹא וּמְדוּחִים** (אך במקום לומר את האמת ולהתנבא שתבוא פורענות) נביאי השקר ניבאו לכם נבואות שווא ונבואות שיש בהם טעות⁵⁸: **(טז) סִפְּקוּ עֲלֵיךְ כַּפַּיִם כָּל עַבְרֵי דָרְךָ** כל עוברי הדרכים שעברו וראו את ירושלים בחורבנה, הכו בדיהם מרוב צער. ההכאה ביד נעשית בשעת צער,⁵⁹ **שָׂרְקוּ וַיִּנְעוּ רֵאשִׁים עַל בַּת יְרוּשָׁלַם** הם היו שורקים ומזיזים את ראשם על חורבן

48 תרגום.

49 תרגום.

50 **אבן עזרא** ולפי פירושו "אעידך" מלשון עדות. **רס"ג** פירש "אעידך" מלשון להיוועד, והמקונן אומר שהוא איננו יכול לאסוף אנשים על מנת לספר לאנשי ירושלים על ארוע בסדר גודל דומה. **פלגי מים**: ירמיהו הנביא אמר שאין צורך להעיד על החטאים שבהם חטאו ישראל כיוון שהם כל כך מפורסמים.51 **תרגום. פלגי מים**: הנביא אומר שלא ניתן לדמות את העונש שבא על עם ישראל לשום עונש אחר שבא על אדם אחר.

52 תרגום.

53 **תרגום. פלגי מים**: צלע זו נאמרה במעין נחמה, שלעתיד לבא עם ישראל יזכה לחיים רוחניים יותר מהמלאכים, ולכן הנביא השתמש בלשון "בת ציון" על הצדיקים שיהיו בעם ישראל.54 **תרגום. פלגי מים**: הדימוי לים הוא מפני שכשם שהים בולע את כל המים, כך ישראל בולעים את כל הייסורים.55 **תרגום. פלגי מים**: אין מישהו אחר שיכול לרפא את עם ישראל אלא רק הוא עצמו. רק החזרה בתשובה של עם ישראל יכולה לרפא אותם מהייסורים שבאים עליהם.

56 תרגום.

57 **תרגום. לפי פירושו** "שבותך" מלשון חזרה, ואילו **רש"י** פירש ש"שבותך" הינו מלשון "שובבות", כלומר: מעשים רעים. מבחינת הסבר הצלע אין הבדל בין הפירושים.58 **תרגום. אבן עזרא ורש"י** הסבירו ש"מדוחים" הינו מלשון שנביאי השקר הדיחו את ישראל מדרך הישרה.

59 תרגום.

ירושלים, ⁶⁰ הַזֹּאת הָעִיר שֵׁיֹאמְרוּ כְּלִילַת יַפִּי מְשֹׁשׁ לְכָל הָאָרֶץ עֹוֹבְרֵי הַדְּרָכִים הִיוּ שׁוֹאֲלִים
 כֹּאשֶׁר הֵם רָאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּחֹרֶבְנָה: הֵאֵם זֹאת הָעִיר שֶׁאֵמְרוּ עֲלֶיהָ שֶׁלֹּמָה בִּיּוֹפֶיהָ וּמִבִּיֵּאתָ
 שֶׁמֶלֶח לְכָל הָאָרֶץ? ⁶¹: (טז) פָּצוּ עָלֶיךָ פִּיהֶם כָּל אוֹיְבֶיךָ כֹּל הָאוֹיְבִים שֶׁלְךָ פָּתְחוּ עֲלֶיךָ אֶת פִּיהֶם, ⁶²
 שָׂרְקוּ וַיִּחְרְקוּ שֵׁן הָאוֹיְבִים שָׂרְקוּ בַּפְתִּיִּים שֶׁלָּהֶם וַחֲרָקוּ אֶת שִׁנֵּיהֶם, ⁶³ אָמְרוּ בְּלִעְנֵנוּ הָאוֹיְבִים
 אֵמְרוּ שֶׁהֵם הִצְלִיחוּ לְהַשְׁמִיד אֶת יְרוּשָׁלַיִם, ⁶⁴ אֲךָ זֶה הַיּוֹם שֶׁקְּוִינָהּ מִצָּאֵנוּ רָאִינוּ (הָאוֹיְבִים אֵמְרוּ)
 הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁקְּוִינָנוּ לוֹ – מִצָּאֵנוּ אוֹתוֹ וְרָאִינוּ אוֹתוֹ. הָאוֹיְבִים שֶׁמָּחוּ עַל חֹרֶבֶן יְרוּשָׁלַיִם וְאֵמְרוּ שֶׁהֵם
 הִצְלִיחוּ לְהַחְרִיב אֶת הָעִיר לְאַחַר שֶׁהֵם חִיכּוּ לְכַךְ בְּמִשְׁךְ זֶמַן רַב ⁶⁵: (יז) עָשָׂה יְקִיָּק אֱשֶׁר זָמַם הִ'
 עָשָׂה אֶת מָה שֶׁהוּא חָשַׁב לַעֲשׂוֹת, ⁶⁶ בַּצַּע אָמְרָתוֹ אֱשֶׁר צָוָה מִיָּמֵי קֶדֶם הִ' עָשָׂה אֶת מָה שֶׁהוּא אֵמַר
 מִזְמָן שֶׁהוּא יַעֲשֶׂה. הַכּוֹוֶנָה לְאַזְהָרָה בְּתוֹרָה שֶׁאֵם עִם יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְיִים אֶת הַתּוֹרָה, הֵם יַעֲנִשׁוּ, ⁶⁷
 הָרֶם וְלֹא חָמַל הִ' הֵרַס אֶת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם וְהוּא לֹא חָמַל עַל תּוֹשְׁבֵיהָ, ⁶⁸ וַיִּשְׁמַח עָלֶיךָ אוֹיֵב הִ'
 שִׁמַּח אֶת הָאוֹיְבִים שֶׁעָלוּ לְהִלְחֵם בְּךָ (עַל יְדֵי שֶׁהוּא נָתַן לָהֶם לְנַחֵם), ⁶⁹ הָרִים קָרְן צָרֶיךָ הִ' הָרִים
 אֶת הַכְּבוֹד שֶׁל הָאוֹיְבִים שֶׁלְךָ ⁷⁰: (יח) צָעַק לִבָּם אֵל אֲדֹנָי תּוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם צַעֲקוּ בְּלִבְכֶם אֲלֵל הִ' עַל
 מִנַּת שֶׁהוּא יִרְחַם עֲלֵיהֶם, ⁷¹ חוֹמַת בַּת צִיּוֹן הוֹרִידִי כְּנַחַל דְּמָעָה חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם! תּוֹרִידֵי דַמְעוֹת
 רַבּוֹת כֹּל כֵּךְ עַד שֶׁהַדַּמְעוֹת שֶׁלְךָ יִגְרְמוּ לְזִרְיָמָה שֶׁל דַּמְעוֹת כִּמוֹ שֶׁהַמַּיִם זוֹרְמִים בְּנַחַל, ⁷² יוֹמָם וְלַיְלָה
 אֵל תִּתְּנֵנִי פּוֹגַת לָךְ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה אֵל תִּתְּנֵנִי לַעֲצֵמֶךָ תִּנְחוּמִים (הַיּוֹת וְהַתְּנַחוּמִים עֲלוּלִים לְמִנוּעַ אֶת
 תְּפִילַתְךָ), ⁷³ אֵל תִּדְּם בַּת עֵינֶיךָ וְאֵל יִפְסִיקוּ הָעֵינַיִים שֶׁלְךָ לְדַמּוּעָה ⁷⁴: (יט) קוֹמֵי רִנִּי בְּלִילָה כִּנְסַת
 יִשְׂרָאֵל: קוֹמֵי וְהִרְיָמִי קוֹלְךָ בַּצַּעַר בְּלַיְלָה, ⁷⁵ לְרֹאשׁ אֲשַׁמְרוֹת תִּקּוּמֵי בְּשִׁלִּישׁ שֶׁל הַלַּיְלָה. הַלַּיְלָה
 מִחוּלָּק לְשִׁלּוּשָׁה חֲלָקִים, וְכֹל חֶלֶק נִקְרָאת "אֲשַׁמּוֹרָה". הַנְּבִיא אֹמֵר שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקּוּמוּ בְּשִׁלִּישׁ שֶׁל

לְבַלֵּית עֵת הַצַּעֲקָה שׁוֹבְחֵיהֶם

⁶⁰ **תרגום.** לפי האבן עזרא, היו שנהגו לספוק את הכפים והיו שנהגו לשרוק והיו שנהגו להזיז את ראשם.
⁶¹ **תרגום.** רש"י פירש "כלילת יופי" היינו שכל היופי היה שלה. **פלגי מים:** התמיהה לא הייתה על החורבן הגשמי, אלא על החורבן הרוחני, שעם ישראל חטא כל כך.
⁶² **תרגום.** פרק זה כמו שלושה פרקים של מגילת איכה כתוב בצורה של "אקרוסטיכון", דהיינו: הפסוקים מסודרים לפי סדר אותיות האלף בית. פסוק זה שפותח באות פ יוצא מן הכלל היות והוא מקדים את הפסוק הבא שפותח באות ע. חז"ל שדבריהם מובאים ברש"י הסבירו שהאויבים הקדימו את הפה שלהם לעיניים שלהם, כלומר: הם אמרו דברים שהם עדיין לא ראו.
⁶³ **תרגום.**
⁶⁴ **תרגום.**
⁶⁵ **תרגום.**
⁶⁶ **תרגום.** רש"י פירש "זמם" מלשון גזירה ואת המילה "בצע" מלשון "כילה", כלומר שה' סיים לעשות את גזירתו. באופן דומה פירש גם האבן עזרא.
⁶⁷ **תרגום.**
⁶⁸ **תרגום.**
⁶⁹ **תרגום.**
⁷⁰ **תרגום.**
⁷¹ **תרגום.** **פלגי מים:** בגלל שעם ישראל התפלל אל ה', העונש שלהם לא היה חמור כל כך וה' לא האביד אותם.
⁷² **תרגום.**
⁷³ **תרגום.** ופירוש הדבר שכאשר אדם מנחם את עצמו שיהיה טוב, הוא מפסיק לפנות אל ה' ולהתפלל על צרותיו.
⁷⁴ **תרגום.**
⁷⁵ **אבן עזרא.** **תרגום:** כתב שהכוונה שיעסקו במשנה.

הלילה כדי להתפלל אל ה',⁷⁶ שִׁפְכֵי כַמִּים לַבֶּךָ נִכַח פְּנֵי אֲדֹנָי תִשְׁפְּכֵי אֶת הַעַקְמִימוֹת שִׁבְלֵךְ לִפְנֵי ה', תִּטְהַר אֶת הַלֵּב שֶׁלְךָ,⁷⁷ שְׂאֵי אֱלֹוֵי כַפֶּיךָ וּתְתַפְּלֵי אֶל ה',⁷⁸ עַל נַפְשׁ עוֹלְלֶיךָ הָעֲטוּפִים בְּרָעַב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת עַל נַפְשׁם שֶׁל יִלְדֵיכֶם הַרְכִּים שְׁמוֹרְעֵבִים בְּרֹאשׁ כָּל הַמְּחוּזוֹת שֶׁל הָעִיר:⁷⁹

(כ) רְאֵה יְקוֹק וְהִבִּיטָה לְמִי עוֹלְלָתְ כִּזֶּה הִי! תִּסְתַּכַּל מֵהַשְּׁמַיִם וּתְרַאֲהָ אֶת מִי הָעֲנִשְׁתׁ כִּךְ,⁸⁰ אִם תֵּאֱכַלְנָה נְשִׁים פְּרִים אִם הָאִמֹּת יֵאָכְלוּ אֶת הַיְלָדִים שֶׁהֵם הוֹלִידוּ,⁸¹ עַלְלֵי טַפְּחִים הַיְלָדִים הַרְכִּים שֶׁהֵיוּ עֲטוּפִים בְּבִגְדִים שֶׁהֵיוּ עֲשׂוּיִים מִצִּמְרָם וּפִשְׁתָּן יִקְרִים,⁸² אִם יִהְרַג בְּמִקְדָּשׁ אֲדֹנָי בְּהֵן וְנָבִיא וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים נִהְרְגוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:⁸³ (כא) שָׁכְבוּ לְאָרְץ חוּצוֹת נֶעַר וְזָקֵן הַנְּעָרִים וְהַזְּקֵנִים שֶׁהֵיוּ רִגְלִים לִשְׁכַב עַל כְּלִים הָעֲשׂוּיִים מִצִּמְרָם וּפִשְׁתָּן יִקְרִים, שִׁכְבוּ עַכְשֵׁיו בְּרַחוּבוֹת הָעִיר,⁸⁴ בְּתוֹלְתֵי וּבַחֲוָרֵי נְפֹלֹ: בְּחָרֵב הַבְּתוּלוֹת וְהַבְּחוּרִים נִהְרְגוּ עַל יַדֵי חֶרֶב הָאוֹיֵב,⁸⁵ הָרַגְתָּ בְּיוֹם אֶפְדָּךְ הָרַגְתָּ אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם שֶׁבָּו כַּעֲסַת עֲלֵיהֶם בְּגִלְלָה שֶׁהֵם חֲטָאוּ,⁸⁶ טַבַּחְתָּ לֹא חֲמַלְתָּ טַבַּחְתָּ בָּהֶם וְלֹא רִיחַמְתָּ עֲלֵיהֶם:⁸⁷ (כב) תִּקְרָא בְּיוֹם מוֹעֵד מְגוּרֵי מִסְבֵּיב קְרֹאת לְאוֹיְבֵי לְהַתְּאִסֵּף עֲלֵי,⁸⁸ וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אֵף יְקוֹק פְּלִיט וְשְׂרִיד וּבְיוֹם כַּעֲסוֹ שֶׁל ה' לֹא הָיָה אֵף אָדָם שֶׁהִצְלִיחַ לְהִיּוֹת פְּלִיט אוֹ שְׂרִיד. הַכּוֹוֹנָה שֶׁלֹּא הָיָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהִצְלִיחַ לְהִינָצֵל מִהַפּוֹרְעֻנוֹת שֶׁהָיָה הַבִּיאָה כֹּאֲשֶׁר הוּא כַּעֲס עַל עַם יִשְׂרָאֵל,⁸⁹ אֲשֶׁר טַפַּחְתִּי וְרַבִּיתִי אֵיבֵי כָלֶם הָאוֹיֵב הָרַג אֶת כָּל הַיְלָדִים שֶׁאֵינִי טִיפַחְתִּי וְגִידְלֵתִי:⁹⁰

⁷⁶ רש"י.

⁷⁷ תרגום.

⁷⁸ תרגום.

⁷⁹ תרגום ומעניין שהוא תרגם "צחין" בכפנא, כלומר: צמאים ברעב.

⁸⁰ תרגום. פלגי מים: יש בצלע זו טענה של עם ישראל כלפי ה' שלא היה עם אחר שהוא הביא עליו פורענות כל כך חמורה, וה' ענה שפורענות זו הייתה כל כך גדולה בגלל שהעם גרם להריגת זכריה שהיה כהן ונביא.

⁸¹ תרגום.

⁸² תרגום. רש"י: הכוונה שהילדים היו כל כך רכים עד שהמהות עדיין היו צריכים לטפוח על גבם כפי שעושים כאשר מאכילים תינוקות. באופן דומה לו פירש אבן עזרא.

⁸³ אבן עזרא. פרשנים רבים כמו רש"י והתרגום הביאו את מדרש חז"ל שהכוונה לרציחת הנביא זכריה בבית המקדש. לפי רש"י רוח הקודש עונה לעם ישראל שהעונש הגיע להם היות והם חטאו ברציחת זכריה. לפי התרגום הכוונה שייהרגו עוד נביאים וכהנים בבית המקדש כמו שזכריה נהרצח.

⁸⁴ תרגום. אבן עזרא פירש ששכיבה זו היא מלשון מיתה, כלומר: שהם נהרגו בחוצות העיר.

⁸⁵ תרגום.

⁸⁶ תרגום.

⁸⁷ תרגום.

⁸⁸ רש"י ולפי פירושו "תקרא" אמנם נכתב בלשון עתיד אך הכוונה ללשון עבר. לפי התרגום הכוונה באמת ללשון עתיד והנביא מתפלל שה' יקרא לעם ישראל לצאת לחרו כפי שהוא עשה במצרים. אבן עזרא פירש "מגורי" מלשון פחד, ופירוש הפסוק הוא שה' קרא לעמים שמהם עם ישראל פחד כדי להביא את הפורענות. פלגי מים: לא ניתן לומר שפסוק זה מייחס לעם ישראל, שהרי ברוך ה' נשאר הרבה שרידים ופליטים מעם ישראל גם לאחר שה' הביא עליהם את הפורענות. אלא פסוק זה מהווה המשך לטענת עם ישראל שה' לא הביא פורענות כל כך גדולה על אף עם אחר, ועם ישראל אומר לה': גם אם תאסוף את כל העמים האחרים, לא יגיע להם שיישאר מהם שריד ופליט מכיוון שהם חוטאים בחטאים רבים כל כך.

⁸⁹ תרגום.

⁹⁰ רש"י.